Székesfehérvár, 1909. XVI. évfolyam, 8. szám. Szombat, január 16.

FEJÉRMEGYEI NAPLÓ

Előfizetési árak: I évre 12 kor., 1/2 évre 6 kor., 1/4 évre 3 kor. Egyes szám ára 10 fill.

Felelős szerkesztő: BILKEI FERENC.

Megjelenik: kedden, csütörtökön és szombaton este. Szerkesztőség és kiadó-hivatal: Szent-István-tér 1. Egyes számok kaphatók: a dohánytőzsdékben.

Uj idők.

A minapában egy tekintélyes uriembernél viziteltem. Beszélgetés közben egy az irógasztalán fekvő könyvön akadt meg a szemem. Örömmel konstatáltam, hogy abban a házban *Berthe:* Jézus életét olvassák. Igen, *már* ezt is. Egy évtizeddel ezelőtt katholikus intelligenciánk nagyrésze az iskolában tanult biblia Jézusának életét elfeledve e téren hiányos vallási ismereteit csaknem kizárólag Renan regényéből egészitette ki.

*

Micsoda idők is voltak azok! A *darvinizmus* fénykorát élte. A nagynevü angol tudósnak 1871-ben megjelent második főműve, mely az embert is bevette az evolucio keretei közé, valóságos forradalmat támasztott a világban. A materialista tudomány ujjongott örömében Huxley és Haeckel valóságos fanatizmussal álltak be az uj elmélet apostolai közé s ahol a tudomány nem futotta, ott *meghamisitott klisék* segitettek bebizonyitani a bámuló világnak, hogy az ember a majomtól származik.

Az emberiségnek az erkölcsi törvényektől mindenáron szabadulni iparkodó része pedig hosannával üdvözölte ezt az előkelő rokónságot s a hivatásától messze elterelődött természettudomány emlőinek mérges tején nevelődött a mult századvég művelt osztálya.

A nyolcvanas évek elején Vogt Budapestre is lerándult, hogy nekünk elmaradt ázsiaiaknak is juttasson a művelt nyugat kincseiből s a magyar tudóskák egész serege csapott fel azon irányzat prozelitájának, melyről a különben hitetlen Wirchow épen akkor (1882-ben) jelentette ki a 13-ik anthropologiai kongresszuson, hogy: „ritkán volt időszak, amelyben ily kérdésekkel akkora könnyelmüséggel, majdnem azt mondhatnám — ostobasággal bántak volna el, mint manap."

Ma már, hála Istennek, világszerte tisztulnak a nézetek s mindenfelé kezdik elhinni *Driesch* zoologus szavait, hogy „a darvinizmus és a Hegel-féle filozófia csak azt bizonyitják, miképen lehet egy nemzedéket orránál fogva vezetni". Wirchow már 20 éve kijelentette, hogy „nem mondhatjuk a tudomány vivmányának, hogy az ember a majomtól vagy más állattól származik" s ma már a tudománynak azt az elnyűtt ruhadarabját csak a Méhely Lajosok és (a Műveltség Könyvtárában) Gorka Sándorok árulják mint uraságoktól levetett divatárut a magyar publikumnak és a szocializmus rongyszedői akasztják zászlónyélre, hogy ez alatt a lobogó alatt vivják meg azt a nagy harcot, mely a „munkás-páriákból szabad embert" van hivatva teremteni.

Az intelligencia ma már igazán *intelligens* akar lenni s amint nem nyujt többé világnézetének szilárd támpontot az a naiv, gyermekes hit, melynek öreg sáncfalából a tudomány hatalmas csákánya mindig több és több porladozó téglát üt ki: épen ugy nem hajlandó felülni tizedrangu kapacitások által még ma is a tudomány cégére alatt hirdetett ócska portékáknak.

*

Mindezek pedig azon alkalomból jutottak eszembe, hogy püspökünk legutóbbi előadásán vagy huszadmagammal a kath. kör kistermének ajtaján kivül szorultam.

Évek óta hangoztatom bizalmas baráti körben, hogy lesz nekünk komoly előadásokra is nagy hallgató közönségünk, csak *ember* legyen, ki ennek a közönségnek a lelkéhez, eszéhez tud szólni s megtaláljuk azokat a *témákat*, melyek minden embert szükségképen foglalkoztatnak.

Az ember nem képes élni a materializmus száraz kenyerén. Az embernek hit kell, de ennek a hitnek „rationale obsequiumnak" észszerü megadásnak kell lennie. A modern ember, amennyire lehet, *tisztán akar látni* ezekben a rettentő súlyu kérdésekben s én ennek tudom be azt az óriási érdeklődést, mely a belvárosi katho-

Másodvirágzás.

— A *„Fejérmegyei Napló"* tárcája. —

Az x.-i fürdő legszebb leányát, Málnay Ellát valósággal körülrajongták a fiatalok. Egy óhaja volt valamennyinek; bemutattatni a szép leánynak, közelében lenni egy félórácskát, hallani hangját, élvezni szellemes beszédét.

Mert Málnay Ella nagyon müvelt s finom lelkü, sziporkázó szellemü nő volt s mivel tudatában volt e tulajdonságainak, kerülte az uj emberekkel való ismerkedést; nem szerette, ha bámulták s fojtogatta udvarlóinak tömjénfüstje.

Kis bizalmas barátnőjével — kit csak „Picurkának„ nevezett — el-elszökött a zajos társaságokból s a fürdőtelep egyik bájos, magányos utján bandukoltak kettecskén; azon az uton, melyet a fürdővendégek fekvése miatt egyszerüen „középutnak" neveztek. S ha olykor neszét vették a fiatalok, hogy a „kevésszivü királynő" arra sétál kis udvarhölgyével, utána kellemetlenkedtek s Ella — a távolból észrevéve közeledésüket — keserüen sugta oda Picurkájának:

— Pfuj, de szép az élet. Nyomunkban vannak már megint. Most aztán lehetett kevésszivü királynő, müvelt lelkü és szellemesen sziporkázó . . .

És azzá lett egy pillantás alatt: hideg, finom és szellemes.

Egy alkalommal a fiatalok — férfiak és nők vegyest — uj vendéget hoztak. Málnay Ella már messziről mosolyogva s gunyosan idézni kezdte: „Kevésszivü királynőnk! Itt van egy ifju, (de nem bohó) kinek egyedüli vágya megismerni önt. Engedje meg stb." Az uj jövevényt tényleg igy szokták mindanyiszor elővezetni.

Az egyszer azonban Ella tévedett. Az uj ember maga közeledett hozzá s maga mutatkozott be ilyenformán: Ifju nem vagyok; bohó még kevésbbé s egyedüli vágyam sem az, hogy önt megismerjem. Mert — ha kegyes lesz megengedni — ez idő szerint egyedüli vágyam, reménységem imádságom, (a szomoru szemek felvillantak) az, hogy édes anyám egészséges legyen . . . S ha a kevésszivü királyő tud imádkozni, lesz vágyam vele szemben is: imádkozzék édes anyámért.

Peres Imre szavai elhangzottak visszhang nélkül. Egy-egy konvenciális részvét hallatszott itt-ott, majd Peres maga terelte másra a beszédet, hogy ne foglalja le családi bajával a mások jó hangulatát. A társalgás — kissé nehezen bár — rendes mederbe terelődött s Málnay Ella szokás szerint vitte a szót s fogadta a hódolatokat.

Az örök témáról, a szerelemről volt szó. Persze, sok banálitás hangzott el. Az egyik például igy szólt: Málnay Ellát meglátni és szeretni egy. (Pfuj, de szép az élet, suttogva valaki befelé.)

A másik: Málnay Ellába szerelmesnek nem lenni képtelenség.

Ella ekkor Peres Imréhez fordult:

— Mondjon, kérem, ön is valamit; de lehetőleg ujat.

— Jó: hallja meg: fekete himlőben csak egyszer lehet az ember. Ennek vége vagy a halál, vagy . . . a ragyás lélek. A többi szerelmek az életben csupán bárányhimlők, melyek többékevésbbé borithatják el a szivet s a nagyobbfoku lehet boldog, csöndes házaséletnek is alapja; de igazán szeretni mélyen érezni csak tiszta, érintetlen lélek teheti Ezt gondolom én.

Peres Imre sokat árult el e kijelentésével; mindenki érezte, hogy ennek az embernek a szive, lelke már ragyás . . .

A kinos csöndet Málnay Ella tört meg szókott szellemességével:

— Szóval, ön stilszerü. A szerelemben is a „középuton" halad.

SÖVEGJÁRTÓ JÁNOS
VASZON, ASZTALNEMÜ ÉS ÁGYNEMÜEK ÁRUHÁZA, SZÉKESFEHÉRVÁR,
BARÁTOK ÉPÜLETE, AZELŐTT ÖZV. HANEL ANTALNÉ-FÉLE ÜZLETHELYISÉG.

Mai lapunk 6 oldal

00000029

likus kör hitvédelmi kurzusának előadásait hétről-hétre látogatja, mely különösen az ifjuság körében valóságos stenografálási lázt idéz elő.

A világosság nem arra való, hogy véka alá rejtsék; azért a katholikus kör vezetősége elhatározta, hogy *jövő csütörtöktől kezdve a Szent István termet nyitja meg* a kurzus hallgatói számára.

Nyugodtan állítom, hogy az is megtelik.

Dornis István.

Prohászka Ottokár püspök előadása a leszármazási elméletről.

Megyéspüspökünk csütörtökön zsufolásig megtöltött teremben, óriási érdeklődés mellett előadást tartott. Előadása *vázlatosan* a következő:

Az előadó kifejtette, hogy nem minden leszármazási elmélet darwinizmus; leszármazási elmélet van több; a darwinizmus pedig csak egy magyarázata a fejlődésnek, a lehetőség kimutatásának egyik módja. Jellege az, hogy mechanikus s külső okokból magyarázza a fajok egymásból való eredetét. Az élő alakok mind variálnak, ez az élet sajátossága, s ha a variáció hasznos, ha a létért való küzdelemben előnyös, akkor az megmarad, átöröklődik, sőt fokozódik s előáll lassanként az uj faj. A variabilitás s az alkalmazkodás fejti meg Darwin szerint az élet elváltozásait. Más leszármazási elméletek ezt a mechanikus magyarázatot elégtelennek tartják s belső, intéző elveket vesznek fel a fejlődés magyarázatára.

Ha már most azt kérdezzük, hogy a leszármazás bebizonyitott elmélet-e, azt kell mondanom, hogy nem az; nem természettudomány, hanem filozófia. Nem bizonyitja az a palaeontologia, a kövületek sora, mert ugyanakkor, a mikor egy helyen szegényesebb élet jelentkezett, máshol gazdagabb lehetett az állat és növényvilág. Példa rá a mai Austrália, mely annyi évezredek után őrzi a tercier korszaknak állatvilágát tengeri elszigeteltsége folytán s birja azt most is, mikor ez az állatvilág másutt már rég kipusztult. — Azután nem látjuk az átmeneti formákat, melyeknek töméntelen számával lépten-nyomon kellene találkoznunk. — Alkalmazkodás bizonyára van a természetben, de az alkalmazkodás konzervativ elv is s látjuk, hogy nagyon sok alsórendü állat nem mozdult meg a szilurkorszak óta, mert alkalmazkodni lehet az alsórendünek is tökéletesen s a tökéletes alkalmazkodás nem alaki tökéletesség még. Az embriologia csodálatos tényeket mutat fel, de ugyanakkor bizonyitja a faji keret áttörhetetlen voltát, s hasonlatosságai nem adnak alakokat, hanem csak állapotokat. A mimikri is nagyon emberileg van elgondolva; az ember az állatot maga szerint itéli meg s gondolja, hogy amely szin s rajzutánzat az állatot az ember szeme elől megvédi, az már a létért való küzdelembe is beválik. De az állat legnagyobb ellensége nem is az ember, hanem az állat. Lehet, hogy az ember nem látja a földszinü nyulat vagy foglyot, de a sas látja, a kutya megszagolja; sokszor nem is a szeme vezeti az állatot, hanem az orra; a róka. kutya orra szerint igazodik.

Ha a mimikri oly fontos alkalmazkodási hajlandóságot jelentene, nem volna megmagyarázva, hogy az északi sarkon a fehér jeges medve mellett miért van annyi nem fehér hiuz, czoboly, róka; mért van az őserdőben nemcsak zöld papagály, hanem skárlátpiros is. Valószinü még az is, hogy sok állat másképp látja a szineket; ami pedig az ijesztő szineket illeti azok is ugylátszik, inkább nekünk ilyenek, az állat nem fél attól. A leszármazás ez érvei behizelgők ugyan, de a dolgot magát nem bizonyitják. Ezek után sz bad lesz a leszármazási elméletet bizonyos keretek közt vallani; akinek pedig a világ más módon érthetőbb, ez érvektől ugyancsak követheti jobb belátását. Senki se higyje azonban, hogy a leszármazást belső elvekből magyarázó elméletek istentelenek, sőt ellenkezőleg fölségesebb bepillantást sugalnak az Istennek mindent összefoglaló teremtésébe, mely ott, hol uj élet s az életnek lényegesen elütő alakja kezdődik, bizonyára uj elveket is léptet föl. Az uj elv magyarázza az uj kikezdést s hordozza s viszi előbbre a fejlődést. Ily uj kikezdések a világteremtése, az élet s annak kimagyarázhatatlan alakjai s végül az ember.

*

Gyorsiróí feljegyzések alapján a püspök ezeket mondotta:

Mélyen tisztelt hölgyeim és uraim!

Multkor a leszármazás felséges, merész theoriájáról azt mondottam, hogy voltakép azt két nagy tény támogatná; ezzel azt akartam jelezni, hogy igenis lehetne igy a dolgot magyarázni, de nem abban az értelemben, hogy másképp nem lehetne. Tehát ismétlem, hogy két nagy tény támogatná leszármazás teoriáját. Az egymást váltó világok hasonlósága, vagyis minél közelebb van hozzánk annál hasonlóbb a világ. Felségesen, csodálatosan van felépitve és mi mikor régi rétegeket lapozgatunk, egy idegen világba nézünk, mikor ujabb rétegekre kerül a sor, mintha ismerős typus szökne szemünkbe. Látom különben is, hogy a természet oly tervszerüen és oly komplikációval van felépitve, hogy a tökéletes váltja fel a tökéletlent, tökéletesebb a tökéletlenebbet. Ha látom, hogy a hal hogyan van felépitve, hogy feje, nyaka, gerince egyvonal, hogy nyaka igazabban nincs is neki, meg hogy hogy végződik egy gerinc egy koponyával, mely még nagyon tagolatlan. Mikor azután átmegyek a gerincesek más alapjára, például a hüllőkre, látom, hogy ott a vonalak tagozottabbak, mikor be megyek a gerincesek tökélétes fajába, látom hogy ott azok az emlősök megint csak mindenféle skálát, variációt mutatnak, megragad az a gondolat: Istenem valamikép ez mind egymásból való. Nem kellett rá oktrojálni a gondolkodó közönségre, csak egy hatalmas szellem kellett, nem épen csak Darwin, de már ezelőtt is egyik-másik előfutárával, hogy fénnyel árasztja el az intelligenciát és szuggerálja nekik ezt a gondolatot: nézzétek, a vér egy és e vérből valók ezek az alakok. A fajok hasonlósága vérrokonságból ered. Ez az egyik tény. A másik az embriológia. Ezt nem akarom ujra fejtegetni. Tehát ez a két tény volna, ami támogatná a leszármazást, vagyis a fajok vérrokonságát. Hogy ha pedig általában ily gondolatokat hallunk, akkor az gondoljuk: Istenem, hogy is lesz az? Összezavarodik régi gondolatvilágunk, azt gondoljuk, hogy valami természetes a a kulcsa ennek a különbözőségnek, most pedig ugy látszik, hogy az a különbözőség valamikép szétmosódik és a leszármazás belenyulik hitünkbe is. A leszármazásnál mindjárt Péter urra gondolunk, aki most az orfeumban mutogatja magát, akkor azt gondoljuk, hogy az ember is majomból lesz, ha pedig abból lesz, akkor a lélek is azzal az intelligenciával egy vonalban áll, de valami fokozati különbség választja el, és igy az egész felséges gondolat, az igazság, leszállitja a m

---

A nehezen gondolkozók ilyenkor magyarázgatni szeretnek s az egyik igazán ifju sietett is vele:

— Persze, mert mi most is a középuton haladunk... Nagyszerüen sikerült. Ez lesz ezentul a csöndes szerelmesek középutja, mely a... templomba vezet. (A középut végében tényleg templom állott.)

Peres Imre halkan ismételte e megjegyzést, mintha csak a tulajdon gondolataira akarna felelni:

— Igen, a csöndes szerelmesek középutja, mely a templomba vezet. — Mert higyjék el kérem — folytatta emeltebb hangon — a nagy, őrült szerelmek vége nem szokott házasság lenni. Ehhez — ugy képzelem én — finom selyem fonál kell, mely összetartsa a két lelket: a férfi és nő lelkét. S valamint, ha nincs hur a hegedün, nem játszhatunk rajta, ha meg tulfeszitett, elpattan. Az összhangzó játékhoz bizonyos hangra kell felhuzva lennie; ugy a házasság sem jöhet létre az érzelmek selyemfonala nélkül, viszont, ha tulfeszitett (mint pl. a fekete himlőnél) elpattan az. Ám a középut, a csöndes szerelmek középutja megteremti az összhangot s lehet belőle tartós családi boldogság: az édes szép melódia, mely a férfi és nő lelkének hurjain rezeg át, azon hurokon, melyek kölcsönös tiszteletre, szeretetre, becsületre vannak felhangolva minden tulzás, excentricitás nélkül...

Peres Imre annyira belemelegedett a filozofáló fejtegetésbe, hogy — ha Málnay Ella félbe nem szakitja — aligha lesz vége.

— Ön valóban uj és kissé (enyhe akarok lenni) paradox elveket hangoztat. De megvallom, hogy engem meggyőzött éllitásának igazságáról. Eddig magam is azt hittem, hgy fekete himlős szerelem kell a boldog házassághoz. S most, amint hallgattam szavait, eszembe jutott egyikmásik barátnőm, aki nagy szerelemből lett az uráé s mégis boldogtalan. Mig a csöndesebb természetüek, akik nem tudnak hosszu fárasztó utra vállalkozni a gyönyörü kilátás bedvéért, hanem csak a „középuton" bandukolnak, igen boldygok ma is kis családjuk körében.

Peres Imre végigsimogatta tekintetével Málnay Ella arcát, mintha szemével akarná érezni annak melegségét, azután egyszerre elnémultak s szótlanul ballagtak egymás mellett, külön válva a társaságtól...

S e perctől fogva megkezdte szerepét az erdei idillek láthatatlan szelleme és szövögette a szálakat egyik szivből a másikba, mint mikor az érett selyembogár ide-oda huzva csöpp száját, finom szálakat ereszt, melyek jövendő otthonát, az aranysárga selyemgubót vannak hivatva megalkotni.

S mikor a kis társaság oszladozni kezdett, Imre e szavakkal nyujtott kezet Ellának:

— Szokott ide gyakrabban kijárni?

— Igen, mindennap erre sétálok ebben az időben...

A láthatatlan szellem a szálak szövögetését im befejezte...

S bár a szálak szövése elkészült, a láthatatlan szellem nem vonult vissza végleg, hanem éber figyelemmel kisért két sóvárgó szivet s megmegsimogatta olykor ugy, hogy édes érzés remegtette meg azokat. A két sziv tulajdonosa ilyenkor gondolkozóba esett: Istenem, ugy érzem, mintha valami a szivemet simogatná; és a láthatatlan valami mosolygott és mosolygott akkor is, midőn a „kevésszivü királynő" néha minden ok nélkül, hirtelen átölelte kis udvarhölgyét, összevissza csókolta és suttogva mondta a fülébe:

— Olyan boldog vagyok Picurkám. Ez a levegő nagyon jót tesz nekem, itt maradunk még három hétig. Jó?

Picurka pedig érthetetlenül nézett fel Ellára s nála megszokott engedelmességgel felelte:

— Itt maradunk...

Peres Imre is ott sétálgatott naponként a középuton s olyan szép volt minden előtte: a szerelmesen egymásra hajló, zöldelő fák levelei, amint a langyos szellőtől mozgatva, igent intettek egymásnak; a vigan csicsergő, negédesen trillázó madárkák, amint kényesen illegetve apró lábaikat, egyik ágról a másikra ugráltak; a rétek fölött libegő himporos, szines lepkék, amint meg-megpihentek egy-egy mezei virágon s éldelegve szivták magukba annak édes illatát, mig valami gondtalanul játszó gyermekkéz el nem hessegete onnan. S a távolból kéklő hegyek is, melyeket foszlányos köd ült meg, ugy tetszettek Imre szemeiben, mintha szürke, szakadó fátyol boritaná őket, mely mögül őt nézik, aki tegnap még mindezt nem vette észre...

*

Az erdei idyll rövid időre megszakadt. Peres Imrét sürgönyileg kérték anyjához, kinek betegsége rosszabbra fordult s mire ismét elhagyhatta drága betegét — három-négy hét után — az ősz is beköszöntött, az x-i fürdőtelep kiürült s csupán néhány levéltöredékből tudhatjuk meg Málnay Ella és Peres Imre sorsát.

00000030

egész erkölcsi, vallási és kulturszinvonalunkat és megrenditi az ember meggyőződését. De mélyen tisztelt hölgyeim! csak tisztán és világosan lássunk! Ha a világ leszármazását emlegetjük, ebből nem következik az, hogy az egész világ egy őserdő. Amint már emlitettem senki a világon nem tanitja azt, hogy az ős fajok voltaképen egyből lettek volna, hisz Darwin maga is 8—9 ős családot emleget. Maga az a hires bécsi tanár 80 ős növénytypust emlit, következőleg ezen felfogás szerint 8—9 ős faj volna és ebből ágazódik szét a többi világ. Ezen mérsékeltebb képviselők szerint 80 ős alakból volna a növényvilág, azt a merészséget, hogy az ember egész élet és növényvilágot egyből magyarázza, eddig senki sem követte el. Tehát csak valami korlátolt leszármazásról van szó.

Hát nézzék meg ezeket a menyét-féléket, szembeeső, hogy ezek valamikép egyből lettek, kutya, farkas, róka-féléket, ugy-e egyből lettek!?

A macska, tigris, oroszlán, nézzétek gömbölyü fejüket, szinte ráerőszakolja az emberre azt a gondolatot, hogy itt vérrokonság van. Vannak nevek amelyek megzavarják az ember gondolatát. Mikor az ember kérdi valamely társaságban, hogy mi az a darvinizmus, azt mondják, hogy én is majomból vagyok, én is majom-féle vagyok.

De mélyen tisztelt Hölgyeim! ez nem tudományos gondolkodás. Én lehetek ezen korlátolt leszármazás hive, de azért a leszármazást ugy magyaráznom, mint Darwin, nem szükséges, mert Darwin csak a leszármazás egyik magyarázója és a leszármazás lehetőségének egyik kimutatója és pedig mehanikai okokból.

Darwin azt gondolta, hogy ő kimagyarázza a fajok egymáshoz való rokonságát, kémiából, fizikából, szóval tisztára mechanikából.

Vannak pedig hatalmas emberek, Wiegand, Beer, Naegeli, Kölicker kik a leszármazás hatalmas hivei, ezek szintén azt gondolják, hogy a leszármazás az a büvös szó és ez az elve a természet magyarázatának, de ezt a leszármazást kormányozza valami erő; tojásban, sejtben már benne van az alak, amelyik belőle válik.

Nem látjuk a különbséget, mert az ember szeme barbár, nem látja azokat a finom nüanszokat, melyek már ki vannak pontozva, vonalazva, mert nem fejlődik ki semmi, ha nincs, amiből kifejlődjék. Mi akik a korlátolt leszármazás hivei vagyunk, nem Darwinnak tisztán mechanikus és materiális elvei szerint akarjuk magyarázni ezt a szép világot, mi mechanikai elveken kivül másféle elveket is felveszünk, amit az ember formális elveknek mond. Hogy pedig ez micsoda, azt senki sem tudja, senkisem képzelheti, senkisem látja, nem definiálhatja, mert ez egy másféle, nem szigoruan materialisztikus világrendhez tartozó hatalmasság. Darwin azt mondta: megmagyarázom a világot ugy, hogy felveszek egy titokzatos valamit, amit ugy hivnak, hogy élet; mit látok ezen? látok egy tüneményt, amit ugy mondanak: elváltozás. Nézzétek: az anya gyermeke hasonlit is anyjához, nem is.

Nézzétek a szegfüt, hogy variál; a sokféle kutyát, majd ez, majd az a sajátság verődik ki rajta. Ez nekem elég; ez az élet millió éveken át apró kikezdésekkel kezdődött és ha az állat a létért való küzdelemben ezt érvényesitette, fennmaradt, ha nem, tönkrement: ahol pedig a variació érvényesült, ott még tovább variálódott és összegeződött; lett belőle több. Pld. van egy hernyó, ez a káposztán él, de nem a mostanit értem, hanem a millió év előttit, ez variálódott. Abban áll ez, hogy előbb piros volt, most kezd zöld pettyekkel birni, a káposztán jobban megél; volt faj, melyet jobban pusztitottak, ez könnyebben kiveszett, amelyik azonban zöldebb volt, jobban elbujt, tehát alkalmasabban védekezett. Ez a variáció a többi felett, mely kipusztult, győzött s megmaradt. Nézzétek, az alkalmas szinek védték az alanyt, a többi: lila, kék, skarlát kiveszett és megmaradt a zöld.

Látják t. hölgyeim és uraim, ezt, itt mikor szinről, rajzról, vagy kisebbszerü alakulásról van szó, mimikrinek hivják, de a gondolat teljesen ugyanaz.

Van egy hal, az amfioxus lanceolatus, ennek nincs feje, hanem az egész egy tok, ennek a halacskának valami gumója nőtt és ez alkalmas volt, hogy ebbe kialakulhattak a szervek, melyek az állatot alkalmasan szolgálhatták; ami ebben az irányban fejlett, az megmaradt, ami más irányban fejlett, az kiveszett. Itt nincs tervszerüség, itt nincs belső elv, ami ezt igazitja, itt egy változandóság van; ez a változandó világ, mely tele van kellékekkel, hogy ez hogy tud bele illeszkedni, hozzásimulni, magát fenntartani, minden ezektől a körülményektől függ. Azért bátran azt lehet mondani, hogy Darwin gondolatában az élet olyan, mint egy pép, huzódik, lassan előnyomul, asztán a szerint, milyen a talaja, veszi fel a maga alakját.

Az élet körülményei meghatározzák a tipus jellegét. Azt fogják kérdezni mélyen t. hölgyeim és uraim, hogyha valaki igy darwinisztice magyarázza a természetet, vagyis tisztán ezekkel a tényezőkkel, hogy van nagy változandóság, azután nagy alkalmazkodás, ami nem más, mint a létért való küzdelem, mert az alkalmas fennmarad, az alkalmatlan elpusztul, akkor darwinistának hivják? Ha pedig nem akarja igy magyarázni a leszármazást, lehet hive a leszármazásnak, de nem darwinista. Ha pedig tovább kérdezik, mit gondolsz, lehet fenntartani ezt a világmagyarázatot, vagyis lehet-e az egészet e két tényezővel megoldani?

Mélyen tisztelt hölgyeim és uraim! Higyjék el, nem mondok olyast, ami céhbeli kijelentés, hanem teljesen tudományos alapon, teljes természettudományi alepon kijelenthetem, hogy Darwint a mai világban védeni elmaradt álláspont. Leszármazás hivének lenni, az egy kulturális álláspont. De tovább; kell-e valakinek a leszármazást igaznak tartani? Valóban kényszerül-e, hogy a mai tudomány szerint, a leszármazás szerint magyarázza a fajok összetartozását és hasonlóságát? Azt kell felelnem: nem kell, bebizonyitva nincs; természettudománynak nem természettudomány; filozófiának felséges; elvnek ragyogó, vonzó; de hinni nem kell, nincs bebizonyitva; nincs, mert igaz, hogy végig a nagy világtörténelmen, nem az emberiség történelmén, hanem a föld történelmén, tagadhatatlan, van bizonyos fokozat, van tökéletesedés.

De nincs bebizonyitva, hogy a régi rétegek, az ásatagok kövei közt ne lettek volna már tökéletesebb gerinces állatok, ne lett volna tökéletesebb világ, mint a mai; nincs bebizonyitva, hogy kenguruvolt-e? Gondoljanak arra, hogy Ausztrália csodálatos világa, mely tercier korszaki világ, hogy ezek a szigetek egy régi kontinens maradványai, melyek a tercier korszakban szakadtak el. Akkor jellemző volt a kenguru. A mai Ausztrália is az erszényesek világát tünteti fel. Abban a korban el lett választva a nagy kontinensektől, következőleg a bevándorlás lehetetlenné lett, a tökéletesebb állatok nem nyomhatták el ezeket a tehetetlen állatokat, tehát megmaradtak.

A mai világ már a diluviumon és az alluviumon túl van, ez a mai kulturvilág a 4. fokon áll; mi már túl vagyunk ezen a világon. Nem lehetne-e azt gondolni, hogy az ősi korszakban melynek kövületeit megtaláltuk, voltak ugyan ezek az alakok, de ugyanakkor lehettek másutt a világon sokkal tökéletesebb állatok is és ezeknek a kövületeit nem birjuk. A régebbi réteg szegényebb réteg, a későbbi gazdagabb; a régi világban lehetett másutt gazdagabb világ, ahogy ma is ott van Ausztrália, hol az élet alacsonyabb fokokat mutat. Lehet egy alacsonyabb élet magasabb élettel egy időben.

Volt sok jégkorszak; mikor jégkorszak van, akkor szegényes a világ, mikor nincs, akkor gazdag. Szóval azt gondolni, hogy a régi világ kövületei bizonyitanak, hogy elébb tökéletlen, aztán tökéletesebb lett a világ, ezt nem lehet állitani.

A képzeletnek, a kombinációnak óriási tere nyilik itt, és beleveszi magát ebbe az emberi gondolat, dolgozik és szisztemákat csinál. Menynyire ki lehet mutatni az emberi gondolkozást a mimikrin, mely a Darwinizmus remeklése. Mert a mimikri mindenféle változatban meg van és tagadhatlan, hogy hatalmasan fejleszti és óvja az alakot. Tudják kegyetek, hogy vannak hernyók, mint az ágak; az ember szeme nem veszi őket észre, vagy ne menjünk messze: ott a nyulnak földszine.

Hogy a papagály zöld, hogy a hernyóknak zöld, fakéregszine és rajza van, a mi levél, illetve a kéreg szinével egybeolvad és az ember nem veszi észre; a mimikri majmolja a környezetet, alkalmazkodik hogy ezáltal az állat védekezni birjon, mert nem veszik észre.

Mélyen t. hölgyeim és uraim, ki fogom önöknek mutatni, hogy ebben is az ember képzeletének mily óriási tere van; legyenek meggyőződve mi az ember szerint itélünk, mi nem nézzük, hogy az állatországban hogy veszi ki magát ez a mimikri; mi azt mondjuk, hogy nem lehet észrevenni a nyulat, foglyot, de a sas észreveszi. Vagy azt gondolják önök, hogy az állat a szeme után indul? Ne gondolják, a kutya, farkas, az orra után megy; mit használ a nyúlnak a mimikri, ha elárulja a szag. Ezt csak azért mondom, hogy az emker mindig az emberit állitja bele és a szerint magyaráz.

Vagy pedig sokszor történt, önök is megcsinálhatják, állitsanak egy kutyát a tükör elé; bambán viselkedik; rögtön tudja, hogy az nem élő kutya, mert nincs neki kutyaszaga — illata, következőleg az nem kutya. Vagy pedig, ha az ember azt veszi, hogy a jegesmedve fehér, más

---

Levéltöredékek:

. . . *szept. 9.*

. . . Hogy fürdő-ismeretség volt-e, vagy más? Mit feleljek? Ha okosabb dolga nem akad, jöjjön minél előbb, hiszen tudhatja — anélkül, hogy mondanám — kogy mindig nagyon örülük, ha láthatom.

. . . *szept. 11*

. . . Maga sokat filozofál. Fekete himlő . . . Báranyhimlő . . . Lélek-tanulmányozás? . . . Higyje meg, olyan egyszerü az én lelkem, mint a gyermeknek szánt „képesrejtvény", amelyre csak rápillant az ember és máris megfejtette. Aztán nem is akarok a kisérleti nyul szerepére vállalkozni; inkább kegyelmezzen a szegény nyulnak s engedje, hogy még élve elvonulhasson . . .

. . . *szept. 20.*

. . . Nincs egy nyugodt pillanatom. A nap minden órájában, reggeltől estig veled foglalkozom. Elkisérlek mindenhová, ahol lenni sejtelek . . . Igen, féltelek mindenkitől.

Ha ez a fekete himlős szerelem, sajnálom, hogy megismertem, mert ugy érzem, hogy mire szüleim végleg beleegyeznének, hogy a tied legyek — a Kalvária-ut összes keserveit végigszenvedem . . .

No de bizom a maga okosságában, amelylyel majd módját leli, hogy tuláradó érzelmeimet a természetes helyes mederbe (maga szerint: a középutra) terelje . . .

. . . *szept. 27.*

. . . Anyuka kezd megbarátkozni a gondolattal, hogy özvegyember felesége legyek. (Pláne olyané, aki rajongva szerette feleségét.)

És én bohó, még én bátoritom anyukát: ne félj drága, Imre nagyon szeret engem; enyém lesz minden gondolata. Boldogok leszünk . . .

Pedig — higyje el édes — ugy fáj valami, ha visszagondolok az x-i fürdőtelepen mondott szavaira: „fekete himlőben csak egyszer lehet az ember . . . a többi szerelmek csak báránybimlők . . ." Emlékszik?

. . . *okt. 1.*

. . . Azt irod, édes, hogy aki szerelmes, ne filozófáljon; hogy te akkor még nem éreztél irántam oly lángoló szerelmet, mikor azt mondtad. (Igaz, először láttuk egymást.) Hogy a szerelmeseknek egy a kötelességük: boldognak lenni s hinni . . .

Jó. Nem filozófálok: hiszek. Hiszem, hogy te is a nap minden órájában velem foglalkozol. Hiszem, hogy elkisérsz mindenhová, ahol lenni tudsz. Hiszem, hogy nem a csöndes szerelmesek középutján ballagsz, mely a templomba vezet (pedig a mi utunk is oda fog vezetni, ugy-e édes). Mindent, mindent hiszek neked, hiszek a másodvirágzásban is. Csak szeress . . .

(Imre levele barátjához.)

. . . Azért tehát arra kérlek, légy szives elvállalni az egyik tanu szerepét esküvőmnél, melyet farsang elején szándékozom tartani. A közelebbi dolgokat alkalmilag megbeszéljük, s akkor kis menyasszonyomnak s családjának is bemutatlak. Isten veled.

Vadnay Béla.

00000031

állatok is vannak az éjszaka sarkon fehérek, de hát hány van ott, mely nem fehér? Hány hiuz, cóboly, róka van ott, hány kék róka, farkas s ez mind nem fehér.

S azokban az ős erdőkben, hány zöld papagály, hány skarlát és a szivárvány összes színében ragyogó madár van? Hogy van az, alkotó erő nem találta el a módját, hogy ennek a cóboly, hiuz, farkasnak is elváltoztassa a színét, necsak épen annak a jegesmedvének? Ép ugy mint az ember fejében, ha csak az emberi gondolat alakit, csinál valamit.

Vannak színek, melyek visszariasztók, melyek ijesztők. A denevér, a bagoly a legnagyobb gusztussal eszi meg azt a halálfejes lepkét; nem tudjuk, hogy az állatok nem szinvakok-e: nem is beszélek azokról az állatokról, melyeknek másféle szemük van; pl. mit lát egy légy? Az ember azt hiszi, hogy azt látja, mint ő.

A folyóiratokban sokszor olvashatjuk, hogy pl. Homer idejében máskép láttak az emberek, mint most bizonyos szineket. Az állatoknál biztos, hogy a szin másodrendü ismertető jel, következőleg a mimikri, mely az emberi optikum szerint beállitva alakitó tényező, nem hiszem, hogy meglehetne állapitani, hogy tényleg az-e? Vegyék azt, hogy valóban nincsenek azok a belső elvek, melyek a nagy természet összefüggését intézik és alakot alakitják, akkor ebből az következik, hogy rengeteg közbeeső tipusnak is kell lenni, mert ha az egyik a másikból lett és pedig lassú változás által, akkzr közbeeső lépcsön kellett gtmenni a közbeeső alakoknak.

Hol vannak ezek?: nincsenek!

Mi folyton azt gondoljuk, hogy vannak 2, 3, 4 patás lovak, amint volt a 4 patás, aztán a 3 patás, aztán a 2 patás és aztán — itt van az 1 patás paripa. Az nem ugy van. Hanem a régi korban volt valamennyi és nem egymás után, hanem egy hálózatban össze-vissza füződött ugy, hogy nem mondjuk, hogy milyen szépen alakult egyik a másikból, hanem az egyik összefügg a másikkal, mint egy háló melynek szemei mind együtt vannak. Épp ugy ezek a tipusok egy korszakban vannak együtt, ebből következett az embernek az a gondolata, hogy igy függnek össze az állatok. Ebben nincs semmi természettudományos adat, mely kimutatja, hogy egyik fejlődött a másikból egymásután, egymásból. Az nincs sehol mert, hogy a mértanban vannak mindenféle alakok, jegecek, 1 2 3 tengelyü, tompa és éles szögüek, itt is van egymásután, de hogy az 5 lapos jegec a 4 és 3 laposokból lett, az nem következik.

Van egy egymásután: az alakok egymásutánja, de nem az élet egymásutánja. Tehát nem lehet ugy kimutatni, hogy ez ebből lett, fel van épitve gyönyörüen, tervszerüen és egyenesen egymásután. Hát nem csodálatos, hogy a gerinceseknél a madarak tojásokat raknak, azután jön egy csodálatos állat, melyet mikor én iskolába jártam, csőröndnek hivtak, valami kacsacsőrü, de nem emlős, nem hoz eleven fiakat, hanem tojásokat és nincs emlője, hanem a kicsinyek nyalják a mellét, a tejmirigyek el vannak osztva, a tej még nem gyülik össze az emlőkön. Azután jönnek a tökéletesebb állatok. Az embert megragadta ez a felséges felépitése egyiknek a másik után, de sehol nincs kimutatva, hogy ez miből lett. Vagy pedig a leghatalmasabb argumentum, az embriológia, amely szerintük átfutja a faj régi alakját. Átfutja? Mit fut át? Ezeket az alakokat, amelyek mintaképen semmi egyebek, mint a fejlődésnek egymást váltó alapjai. Nem alakok ezek; ezek állapotok. Ha a tojás kezd alakulni, nem azt jelenti, hogy először ez az állat embrio, aztán hal, aztán hüllő stb. végre madár lett. Nem ugy van, hanem igenis különféle állapotok, melyek emlékeztetnek hasonló állatokra. Minden tojásból csirke akar kibujni és egy sem akar megmaradni valami közbeeső fokozaton. A béka nem akar angolna lenni, a papagály béka lenni és mindenütt azt látjuk, hogy itt meghatározott törvény van és ezen törvény szerint a faj az uralkodó. A fajnak kerete, jóllehet tarka, jóllehet sok mindenfélét foglal magában, de áttörhetetlen, nem lehet áthatolni rajta. Igen, hát erre azt lehet mondani, hogy ezt nem lehet egyszerre megcsinálni, mondani lehet, hivőnek lenni lehet, állitani lehet, de azt mondani, hogy ezek az adatok igy bizonyitják a teoriát, azt nem lehet mondani.

Ha most összefoglalom amit az evolucioról mondottam, az a következő volna. Nem tagadom én, sőt magam is az evolucio hive vagyok. Ez a leszármazás mindig egy korláltan leszármazás, amely azt mondja, igen, vannak nemek, családok, amelyek valóban vérrokonságban vannak és idők folyamán egymásból lehettek, ezt a leszármazást vezérli egy belső elv és nem a pépszerü variáció, nem a mechanikus létért való küzdelem, hanem valami, ami egy belső formája ennek.

Nagy család, fajt nem akarok mondani, mert a fajok tipusai nem oly bizonyosak, hogy ne lehessen azt elmosni, de belső elvek kellenek amelyeket nem lehet kimagyarázni a mechanikából, hanem vissza kell vezetni a teremtő Istenre. Amint a világot teremtette az Istenség, a végtelen akarat, épp ugy ebbe a világba fektetett bizonyos elveket, az élet elveit, melyek az összes pompájukban elénk adják ezt a flórát és ezt a faunát. Nem képzelem ugy, hogy az Isten ezeket az alakokat külön formálta, nem gondolom, hogy a teremtés a kész alakoknak a világba állitására vonatkozott, hanem az Isten teremtő ereje nem áll semmi másból, mint alkalmassá tenni az anyagot ezeknek meg ezeknek a tipusoknak kifejlesztésére. Meglehet, hogy az ember mikor megragadja ezeket a gondolatokat megzavarodik régi ránk maradt gondolatában és gyermekes hitében, az lehetséges. Az ember oly hamar kész a maga világnézetével, azt gondolja, hogy megértette a világot és minden kulturfokon le kell rombolni a szentélyt, tudományt, akadémiát, amelyet nagynehezen sok lelkesedéssel felépitett. Képzeljék el mily revolució volt, mikor Koppernikus azt mondotta, hogy „nem a Nap forog a Föld körül, hanem a Föld forog a Nap körül". Akkor jöttek a teologusok és kérdezték mi lesz velünk, hisz, hogyha ez a Föld is csillag és a csillag is föld és amint itt van élet, ugy ott is van, mi lesz akkor a vallással, a kinyilatkoztatással.

Mi lesz! Szégyeljétek magatokat és takarodjatok innen! Az lesz, hogy az emberi gondolat legyőzi egymásután a nehézségeket, nem huzza a rövidebbiket, hanem biztatólag néz a jövő elé. Ép ugy most mikor a leszármazás közénk ütött, sok ember hitében megrendül és a iudomány filozofusa vajudott önmagával és azt mondta: nézzétek, hisz az embert nem lehet kivenni ebből a leszármazásból, ha van rokonság a többi állat közt, akkor lesz rokonság az emberek és a majom közt is. Hisz csak rá kell nézni ezekre a tipusokra és látjuk, hogy egyfélék, csak ezt mondom és azután a lélekből, hitből és vallásból semmi más nem lesz, mint alkalmazkodás, örök érték és tartalom nélkül vagyis az egész szétmegy, mintegy szappanbuborék. Ez volt a benyomás! A leszármazást lehet gondolni, de leszármazás egyből a végtelenből nem létezik rá lehet mutatni hogy itt, meg itt van egy uj világkikezdés és ott ahol ez van, ott van uj elv, és untig elég, sőt alkalmasabb a világ fejlődésének alakulásának és teremtésének felfogására. Nem lehet az embernek az Istent folyton csak mint egy veszélyben ideszaladt kisegitőt gondolni. Az ő gondolatai végtelenek; kezdet óta ugy állitotta be a világot, hogy ezek az uj elvek és gondolatok feltünjenek.

Mikor a világ izzó volt, akkor az élet lehetetlen volt. Mikor a világ lehült, a glecserek lerohantak mikor alkalmas lett az életre, akkor megkezdődött az élet. Honnan veszi magát az élnt? Nem a kraterekből, nem a lávákból? ősnemzés? Ez élet filozofia nem természettudomány. De nézzétek itt van egy nagy kikezdés, tehát egy uj elv jelentkezése.

Ott kezdődik a teremtő akarat uj szinhelye, nem lettem ez által materiálistává, sőt mélyebben fogtam fel a világot; szétrontottam játékaimat, de magasabb nivóra emelkedtem; az emberiből kivetőztem, a gyerekruhákat letettem, mint alkalmatlanokat; minden gyerek gondolatból kiemancipáltam magam, de az észszerüségnek uralmát abban találom, hogy a világfejlődésében a teremtő Isten uj elveket léptet fel egymásután; és ez a filozofia kielégit engem.

Most már tisztelt hölgyeim és uraim következik jövőre annak a nagy kérdésnek fejtegetése, hogyan állitjuk bele mindebbe az embert, mert ismétlem, mindenki látja valamikép, hogy rokon a többi fajjal; ha nézik ezt a Péter urat Pesten, hány ember gondolja, na hát ez egy régi rokon, sokan nieg is zavarodnak. Már most nagy feladat, hozzánk méltó és kikerülhetetlen feladat, hogy az ember ennek is a szemébe nézzen és azt mondja, hogy érvényesül ebben a rokonságban az a régi elv, hogy mikor az ember kezdődik, akkor uj elv érvényesül. A fejlődés és haladás folytán kialakuló testben az uj elv fellép, mikor pedig fellép az, voltakép az ember akkor kezdődik. Farsang van ugyan, az ember inkább nézi Péter urat, de meg vagyok győződve, hogy ebben a farsangban is mindig az a nagy problema foglalkoztat minket, hogy álljunk bele ebbe a világba, anélkül, hogy a hitbeli és erkölcsbeli régi piedesztálról le kelljen szállnunk, dacára annak, hogy az egész természetet az evolució alapján akarjuk megérteni.

UJDONSÁGOK.

— **A január 30-iki Széchenyi-estély.** Pénteken d. u. 5 órakor tartotta utolsó ülését az előkészitő bizottság a vármegyeház kistermében, amikor is a védnöki, diszelnöki s a 250 főből álló rendezői kar véglegesen megalakult. A meghivók már nyomás alatt vannak s a jövő hét keddjén 1500 meghivó repül szét a megye minden részébe. Örvendetesen tapasztaljuk, hogy az estély iránt mindenhol a legnagyobb érdeklődéssel viseltetnek s méltán, mert ilyen szép, ilyen impozáns mulatság már régen volt városunkban. Az izlésesen összeállitott műsor, a nagyszámu rendezőség a legnagyobb biztositékot nyujtja, egyrészt hogy a közönség egy élvezetes estélyben részesül, másrészt s ez a fődolog, hogy a lánykák alaposan ki fogják venni részüket a táncból, amit ha ez estély nem lenne, — mert más mulatság az idei farsangban nem lesz, — teljesen nélkülözniök kellene. Csak rajta hát aranyos kis bébék, meg kell cirógatni a mamát, még szebben a papát s hozzá kell látni a szép estélyi kosztüm készitéséhez. Jegyek az estére már válthatók a kath. kör és a Vörösmarty kör portásainál. Személyjegy 7 kor. Kis páholy 20 kor. Nagy páholy 30 kor.

— **Előadások.** A Népakadémiában *Lákatos* Frigyes dr. tanulmányi felügyelő, a Szabad Liceumban *Varhanek* Ferenc ügyvédjelölt a Széchenyi Szövetség szociális szakosztályának elnöke tart előadást holnap.

— **Gazdasági szakelőadások.** A Fejérmegyei Gazdatiszti Kör ma délelőtt szakelőadásokat rendezett a városház nagytermében, ahova ez alkalomra 100—120-an jöttek össze vármegyénk gázdái és gazdatisztjei közül. Lintner Sándor elnök tetszéssel fogadott megnyitója után Kerpely Kálmán, a debreceni gazdasági akadémia igazgatója nagy szakértelemre s kiváló tudásra valló előadást tartott a talaj müvelés aktualis kérdéseiről. A másik előadó Wolf Károly, Zichy János gróf timári urodalmának intézője volt, aki „két szomoru esztendő tanulságai" cimen sok érdekes dolgot mondott el közvetlen megfigyelések alapján. Az értekes előadást lapunkban egész terjedelmében közölni fogjuk.

— **Uj tanitónő.** A kultuszminiszter Sebestyén Ilonka kisasszonyt a helybeli gazdasági ismétlő iskolához tanitónőnek nevezte ki. Helyét a vizivárosi iskolánál Czapáry László iskolaszéki elnök Rozs Erzsébet tanitónővel töltötte be.

— **Népszövetségi mozgalom.** A katholikus népszövetség a vármegyénkben eszközölt képviselőtestületi választásokból a legtöbb helyütt fölértve hivatását, tevékeny részt vett. Ahol elég erősnek érezte magát, győzelmesen állotta is meg helyét. Legutóbb az Alapon lefolyt választások füződnek az ő nevéhez. Három képviselőtestületi tag kivételével az ő jelöltjei jutottak be a községházba. Legközelebb megcsináljuk az eredmények listáját, csak ezek után tudjuk rendszerezni további tevékenységünket.

Városunkban holnap d. u. 4 órakor gyülnek egybe a csoportvezetők; a gyülésen mozgalmi bizottság szervezése kerül napirendre. A mozgalmi bizottság hivatása lesz, hogy állandóan szemmel kisérje az eseményeket s ébrentartsa a tagokat kötelességeik teljesitésében. A házi agitáció is rajta fordul meg.

— **Telefonhálózat a megyében.** Üdvös ujitás van készülőben vármegyénk területén. A vár-

00000032

megyei központ eddig nélkülözte a periferiákkal való gyors összeköttetést; ha beszélni akart a községekkel, ezt csak a budapesti telefonállomás közvetitésével érhette el, ami egyrészt drága mulatság. másrészt hosszadalmas eljárás volt. Most tervbe vették, hogy az egész megyére telefonhálózatot terjesztenek ki helybeli központtal. Ha mind a 108 község bekapasoltatnék a hálózatba, e célra több mint 200.000 koronára volna szükség. Ez az első és legjobban megfelelő terv — ugy látszik — fedezet hiányában elesik, hanem a másikkal, amely sokkal olcsóbb, de kevesebb előnnyel is szolgál, komolyan foglalkozik a vármegye. Eszerint csak a járási központok s az ezek hálózatában utban eső 13 község kap telefont. Ennek a tervnek kivitele csak 26.000 koronába kerül. Ekkora összeg talán nem erőlteti meg a vármegye kasszáját.

— **Artézi kut.** Rácalmás községben artézi kut felálitását határozta el a községi képviseltő testület. Ezt a határozatot egészségi okok kivánták; a Duna egyik elfogott, megfertőzött ágából szerzi be vizszükségletét. Kivánatos volna, ha a példának követői akadnának.

— **Levél a szerkesztőhöz.** Egész városunk ismeri a jó Náci bácsinak köztiszteletben és közszeretetben álló személyét. Ez a tisztelet és szeretet a hölgyek szivéből ép oly osztatlanul sugárzik feléje, mint a férfiak részéről. Azért örülünk, hogy a női estélyi kalapok ellen való kirándulást — mellesleg megjegyezve, minden férfinak hő óhaja — az ő népszerü egyéniségének előtérebe tolásával intézzük. Legyen mindenki meggyőződve, hogy ez a kis és méltányos — és kérés is akar lenni a megértéshez. Az okos sorokat egy betü változtatás nélkül itt közöljük:

Székesfehérvár. 1906. január 15.

Tisztelendő Szerkesztő Ur barátom!

Tegnap este a hitvédelmi előadáson láttam szúró kérdő pillantását, midőn megyés Püspök Ur Őméltósága magasztos előadásának megkezdésekor kényelmes ülőhelyemről felkelve szorongtam az állók között, székemet pedig üresen hagytam. Megadom reá a nyilt feleletet.

A bölcs beszéd hallgatását tartom a legnagyobb élvezetnek, ezt kétszeresen fokozza, ha láthatom is a beszélőt, arcát, taglejtéseit szemlélve ugy érzem, szelleme nagyságának kisugárzása agyamba rögziti az igék mély értelmét.

Hogy igy élvezhessem, felálltam, állva hallgattam végig, mert ülőhelyzetemben az ellőttem lengő tollak, fátyolok, nagy-nagyobb és esőernyőknek is elég, sőt még nagyobb női kalapok sürüsége teljesen elfődte látásomat sőt hangfogónak tartottam, én pedig a bölcs beszédet zavartalanal tisztán hallani, meg is érteni akartam — hiszen azért mentem.

Miután pedig nem magam vagyok, hanem minden komoly hallgató igy érez — alkalomszerünek tudom a mélyen tisztelt hölgyekhez nyilt kérést intézni: legyenek kegyesek megszivelni, hogy már a második sorban ülőknek is kellemetlen az első sorbeliek fején tartott kalapja, a mi minden sorral hátrább még fokozottabb — megsokszorozott akadálya nemcsak látásnak, hanem a megfigyelő zavartalan hallásnak is.

Köztudomásu az, hogy mindenütt minden előkelő nyilvános helyeken, szinházakban is rég tilos feltett kalapokkal helyet foglalni, az erről érzékkel nem birók kifüggesztett kérelem vagy tilalom táblácskákkal figyelmeztetve — intve is vannak. — Mi se maradjunk hátrább, ne engedjük ős városunk közönségét elmaradottsággal bélyegeztetni az ide látogató idegenektől!

Drága hölgyeim! legyenek ily kezdeményezők önmaguk, kérelem vagy tilalom tábla nélkül mondják ki: le a kalapokkal ott, a hol Székesfehérvár bölcs Püspöke beszél, a hol az ő édes előadását hallani, élvezni, tőle tanulni sereglünk össze!

Tisztelendő Szerkesztő barátom! Adjon helyet lapjában e nyilt kérelemnek, általános óhajtásnak tesz eleget s a közérdeket szolgája.

Maradtam tisztelő hive. *Nagy Ignác.*

Kevéssé használt üvegfalak jókarban, irodai válaszfalaknak is alkalmasak, ladók. Bővebbet Kohári József asztalosmesternél Haltér 3. sz.

— **Halálozások.** *Laczkovits* Miklós ny. városi tisztviselő tegnap 66 éves korában elhunyt. Temetése holnap d. u. lesz a Palotai-utcai gyászházból. Özv. *Leéb* Ferencné sz. Kiezevetter Mária urhölgy 76 éves korában tegnap elhalálozott. Holnap 3-kor temetik a Budai-uti gyászházból.

— **Háziipari tanfolyam.** Dicséretes dolgot kezdeményezett Csákvárott a Fejérmegyei Gazdasági Egyesület. — Háziipari tanfolyamot nyitott vesszőmunkák készitésmódjának begyakorlására. — A tanfolyamot, mely már megkezdődött és hat hétig tart, Hajdu Gáspár temerini lakos vezeti. — A résztvevők száma 35.

— **Felhivás!** Egy karmelita atya vezetése alatt folyó hó 28, 29, 30-án a legényegyesület helyiségében lelki gyakorlatok tartatnak, melyre a résztvenni — 15 éven felüli férfiak — óhajtók ezennel meghivatnak. Naponként két szent beszéd lesz d. e. 9 órakor és este 9 órakor. Naponként közös szt. mise fél 9 órakor a barátok templomában. A részvevéshez szükséges jegyek: a Szt. Imre-konviktus, Szövetkezet és Uj Lap szerkesztőségében kaphatók.

— **Köszönetnyilvánitás.** Mindazoknak, kik boldogult jó férjem, Hollóssy Ferenc korai halála által engem ért súlyos csapás elviselését akár koszorú küldésével, akár a temetésen való megjelenéssel, úgy részvétük nyilvánitásával igyekeztek enyhiteni, különösen a Polgári Dalkör és a DV. dalárdák, fogadják soha el nem muló hálámat.

Egyben tudatom m. t. vendégeimmel és a n. é. közönséggel, hogy b. férjem üzletét özvegyi jogon tovább vezetem. Miért is t. pártfogásukat tisztelettel kéri — *Özv. Hollóssy Ferencné*, szül. Polónyi Gizella.

— **Egy orvos öngyilkosság.** Megdöbbentő módon végezte be életét Seregélyes község ifju orvosa: Lurja Géza dr. Csak 31 éves volt, csak két év óta szolgálta Seregélyesen a közegészségügyet, elég népszerü volt, kötelességtudó embernek ismerték — s az élet üres lett előtte, belefáradt az önmaga álttal kezdett s folytatott harcba — öngyilkos lett. Csütörtökön fél 12 órakor érkezett vissza betegeitől Zichyujfaluból. Wicht Ferencnek, a kivel egy házban lakott, meghagyta, hogy senki ne háborgassa, mert fáradt s pihenni kiván. fél 5-ig senkit sem eresztettek hozzá, de akkor több sulyos beteghez hitták; bekopogtattak s mivel a zörgés hasztalan volt, bajt neszeltek s fölfeszitették az ajtót. A fiatal orvost a divánra borulva találták térdelő helyzetben sárgaarccal. Körülötte óriási vértócsa volt. Az asztalon morfiumos üvegeket találtak. Ugy látszik, azok tartalmát kiüritette, azután éles orvosi késekkel fölmetszette halántékán, hátul nyakán, továbbá térdeinél az ütőereket. A halál nem soká várathatott magára, rövid idő mulva utolsót lehelt. A község elöljárósága Braun Lajos vezetése alatt megjelent a helyszinén s felvette a látleletet, egyszersmind jelentést tettek Fehérvárra is a szomoru esetről. Lurja levelet nem hagyott hátra s igy tettének okát nem ismerik. Tudják azonban, hogy nagyfoku idegességben szenvedett a mit talán növelt az a körülmény is, hogy egy asszonyon sulyosabb természetü műtétet hajtott végre s az a műtét után elpusztult. Pénzt mindössze 5 koronát találtak nála. Az öngyilkosság napján d. u. egy 46 koronás forgópisztoly érkezett a cimére, a mi azt sejteti, hogy az öngyilkosságra már előkészült. Az öngyilkosságról értesiteitték Lepsényben lakó szüleit, kik a holttetemet hozzájuk szállittaták. Lurja nőtlen — s állitólag nőgyülölő volt. Schlesinger Illés járásorvos megtette a szükséges intézkedéseket az orvos ügyeinek rendezésére.

— **Gépirási tanfolyam városunkban.** Ezen cim alatt közölt hirünkre vonatkozólag, mint értesülünk, a tanfolyamra már eddig szép számban jelentkeztek, mivel azonban még néhány hely betöltendő, azért felkértetnek a tanfolyamon résztvenni szandékozók, hogy saját érdekökben Jót zsef-utca 28 szám alatt minél előbb beiratkozni sziveskedjenek.

— **Virtus.** A váli legénykedésnek szomoru áldozata akadt a mult vasárnap. Mulatság volt a korcsmában, kitünő alkalom arra, hogy a személyi ellentéteket kiegyenlitsék. Csunyaul összeverekedtek. A verekedés uj fordulatként Vrampek József revolvert vett elő, hogy azzel a veszedelmes szerszámmal a többi fölé kerekedjék, azonban az ovatos Kukovics László kicsavarta kezéből. A szégyenben maradt Vrampuk enek megboszulására tegnapelőtt beállitott Kukovics lakására, ahol visszakövetelte a revolvert. Kukovics azzal nyugtatta meg a legénykét, hogy már átadta a csendőröknek. Erre a háborgó legényke bicskát rántott elő s Kukovicsot sulyosan összeszurkálta.

— **Bál.** A palotavárosi kath. kör a f. hó 10-én tartotta táncmulatságát Viniczay Andor jónevü vendéglőjében, mely minden tekintetben jól sikerült. Felülfizetni sziveskedtek: Knitlhoffer István 5 kor., Knezics Imre, Richter József 2—2 kor., özv. Fülleki Józsefné, Kőrössi Mihály, Antal János, Arany Nándor, Meizer Istvánné, Tiringer Ferenc, Szabadi Pál s neje 1—1 koronát, Almássy József s Marschall Nándor 1.40—1.40 fill., Pap Teréz, Arany Sándor, ifj. Vég János, Szájben Antal 80—80 fill., Bencsik Jánosné, id. Vég János 60—60 fill., Szentes József, N. N., Mihályi Ferenc, Fa István, Bognár Mihály, Héjj Imre, N. N. 40—40 fill, Zimányi Antalné, Bognár József, Lencsés Istvánné 20—20 fill. A felülfizetőknek ezuttal mond hálás köszönetet a kör elnöksége.

Tisztelettel értesitem, a n. é. közönséget, hogy az itteni piacon 27 év fennálló divat és férfi szabó üzletemet eladtam.

Ama bizalomért és jóindulatért melyet irányomban tanusitani szivesek voltak hálás köszönetemet kifejezve, maradtam

kiváló tisztelettel:

Csikós Endre.

SZINHÁZ.

Csütörtök, jan. 14.

A velencei kalmár. Örömmel dicsérjük meg a Kereskedelmi Akadémia vezetőségét, de vele kapcsolatosan Szalkai igazgatót is, hogy a mult kellemetlen tapasztalatain okulva, oly darabot vettek elő az akadémia javára rendezett előadásra, a mely méltó a cél égiszéhez, igazi művészetet lehelt s mivel szinészeink ambiciója teljes mértékben fáradozott a sikerért, egy valóban kitünő előadást élveztünk. Kovács Lajosnak ma ujra nagy napja volt, a siker oroszlánrésze ismét rá esett. Igaz, hogy Schylok szerepe a legjelentősebb az egész darabban, de Kovács meg is mutatta, hogy klasszikus műveltséggel szolgálja a szindarabot, aki meg tudja érteni a nagy gondolatokat ugy, ahogyan az a szerzőhöz méltó. Kivüle Bátorit, Inkét, Dérit és Verőt dicsérjük. A közönség zsufolt házat hozott össze, — persze, első sorban a jótékony célra való tekintettel. De mindvégig feszült figyelemmel s a legteljesebb elismeréssel honorálta a művészek, különösen Kovács játékát, akit szinte rajongó tetszésnyilvánitásban részesitett.

Péntek, jan. 16.

Csók király. Körülbelül félház volt, de láttuk ezelőtt néhány héttel ezelőtt a Csókkirály sokkal kisebb közönség számára lejátszani. Nem csak a darab hódit a maga üde és nemes poézisével, megszemélyesitői akik között Kormos, Kovács, Bátori, Fábián, Sinkó voltak, a régi vonzóerővel hatnak. De nem csalódunk, hogy a ház figyelme, rokonszenve még mindig a jutalomjátékos Kormosnak szólt, ugy látszik azok jöttek, akik a jutalomjátékról lemaradtak. Kormos Ilonka ezuttal is a régi volt, ezt azonban csak előnyére irjuk.

00000033

Rouyer Guillet & Cº Cognac

francia gyógycognacja.

Ezen régi, jóhirnevü cég 1801. év óta áll fenn, mely körülmény eléggé kezeskedik készitménye jósága- és megbizhatóságáért. Nevezett cég a charenrei legjobb szőllővidéken saját szőlőtelepein 36 nagy készüléken párolja készitményeit.

Ezen gyógycognac Székesfehérvárott kizárólag

Czollner Vince

gyógyszertárában kapható.

Az adventi szent idővel

kezdődik

Dr. PROHÁSZKA OTTOKÁR

székesfehérvári püspök ur Ő Méltósága legutóbb megjelent nagyszabásu műve:

Elmélkedések az evangéliumról.

E kiváló mű finom bibliapapirra van nyomva s kis 8-adrét alakban 736 oldalra terjed.

Ára vászonkötésben **8 kor.**, bőrkötésben **10 kor.**

Kapható Buzárovits Gusztáv könyvkiadóhivatalában Esztergomban.

Ugyanott kapható az illusztris szerzőnek eddig megjelent többi nagybecsü műve is, ugymint:

Isten és a Világ. *Különös tekintettel a természettudományokra.* Második kiadás. Nagy 8-adrét, 250 oldal. Ára fűzve 2 k. 40 f., kötve 3 k. 40 f.

A keresztény bűnbánat és bűnbocsánat. A budapesti m. kir. tudományegyetem hittani kara által a Horváth-féle jutalommal kitüntetett pályamunka. Második kiadás. Nagy 8-adrét, 325 oldal. Ára fűzve 4 kor., kötve 5 kor.

Föld és Ég. *Kutatások a geologia és theologia érintkező pontjai körül.* Harmadik kiadás. Nagy 8-adrét, 462 oldal. Ára fűzve 6 kor., kötve 7 kor. 50 fillér.

Dominus Jesus. *Nyolc konferencia,* melyet a budapesti egyetemi templomban tartott *dr. Prohászka Ottokár.* Második kiadás. 8-adrét, 118 oldal. Ára fűzve 1 k. 20 fill., kötve 1 k. 80 fill.

A diadalmas világnézet. Második kiadás. Nagy 8-adrét, XII és 292 oldal. Ára fűzve 4 kor., kötve 5 kor. 20 fill.

Egyben ajánlom a ftdő urak becses figyelmébe dúsan berendezett és nagy választéku **szent kép, rózsafűzér és imakönyv raktáramat a legjutányosabb árak mellett.**

Mutatvány küldeményeket választás végett, valamint minta-képeket kivánatra szivesen küld

Buzárovits Gusztáv

könyvkiadóhivatala, könyv- és műkereskedése

Esztergomban.

Kaphatók: Klökner Péter könyykereskedőnél Székesfehérvárott.

LEGJOBB

CIPŐTISZTITÓSZER

NIGRIN

mely a legpompásabb fényt adja és a bőrt tartóssá teszi. **NIGRIN** egészségi szempontból melegen ajánlható, mert **NIGRIN** folytonos használatnál is a bőrt légmentesen el nem zárja, ugy hogy a láb kipárolgását nem akadályozza.

ST. FERNOLENDT, Bécs

cs. és kir. udvari szállitó.

Mindenütt kapható!

THE-KING

of Jamaika

RUM.

Legfinomabb faj és minőség!

Kiadós, tiszta és zamatos!

Eredeti töltés!

Kizárólagos raktár:

Fiumei kávébehozatal

Székesfehérvár, Városháztér 2.

ZILZER MANÓ

férfi-, fiu- és gyermekruha raktára

Székesfehérvár, Szögyény-Marich-utca.

Állandóan nagy raktáron mindenféle

férfi-, fiu- és gyermekruhák

ugyszintén

papi öltönyök, Ferenc József-kabát, köpenyek (havelok)

bőrkabátok, utazóbundák, raglán-felöltők, kabátok.

VÉDJEGY.

Az eredeti Singer-varrógépek valódi árusitói ezen védjegyről ismerhetők fel.

Az eredeti Singer-varrógépek valódi árusitói ezen védjegyről ismerhetők fel.

FIGYELEM!

Azon varrógépek, melyeket más kereskedők árusitanak és forgalomba hoznak, mind a régi SINGER-féle varrógépek utánzatai. Ezek természetesen nem eredeti SINGER-varrógépek s nem is a SINGER-varrógép részvénytársaságtól származtak, — miért is ügyeljünk a védjegyre, mert csak ezen védjegygyel ellátott varrógépek a valódi, eredeti SINGER-gépek.

SINGER Co.

varrógép részvénytársaság Bognár-u. 2.

Találmányok

szabadalmazása vagy értékesitése előtt ugy Magyarországon, mint bármely külföldi államban forduljon a

„Szabadalmi Ujság"

szerkesztőségéhez **Budapest, VII. ker., Erzsébet-körut 26.** Kérje a SZABADALMI UJSÁG ingyen mutatványszámát. 1100.

SCHMÖLTZ LASZLÓ

CIM-, CIMER-, SZOBAFESTŐ- és MÁZOLÓ

SZÉKESFEHÉRVÁR, VÁSÁRTÉR 17. SZÁM.

Elvállal minden e szakmába vágó munkát a legnagyobb igényeknek megfelelőleg, szolid árak mellett.

Ugyanott egy jó házból való fiu tanulónak felvétetik.

Nyomatott az Egyházmegyei Könyvnyomdában, Székesfehérvárott.

00000034